

LENNY VULPERHORST

De onderste steen

Hoe parlementair onderzoek helpt
de wereld om ons heen te begrijpen

van **genne**p
amsterdam

Eerste druk oktober 2014

© Lenny Vulperhorst en Uitgeverij van Gennep
Nieuwezijds Voorburgwal 330, 1012 RW Amsterdam

Ontwerp omslag Léon Groen

Drukwerk Bariet, Steenwijk

ISBN 9789461643254 | NUR 740

www.uitgeverijvangennep.nl

Inhoud

1. Inleiding	7
2. Parlementair onderzoek	9
3. Functies van parlementair onderzoek	15
4. Functies vooraf en bij de start	21
5. Functies tijdens een onderzoek	35
6. Functies na afloop van een onderzoek	49
7. Beeldvorming	61
8. Framing parlementaire enquête woningcorporaties	67
9. Framing parlementair onderzoek ICT	89
10. Framing parlementaire enquête Fyra	109
11. Intermezzo. De beeldvorming over corporaties in landelijke dagbladen	119
12. Sluiten beelden en functies op elkaar aan?	129
13. Ons niet meer laten verrassen	137
 Dankwoord	 147
Noten	149
Bijlage 1 – Een beknopte geschiedenis van parlementaire onderzoeken en enquêtes	161
Bijlage 2 – Koppen over de enquête woningcorporaties in de landelijke dagbladen	169

Inleiding

Op dit moment lopen er drie parlementaire onderzoeken. Twee parlementaire commissies komen in oktober 2014 met een rapport en de derde zal in 2015 rapporteren. De commissies zullen ons proberen uit te leggen wat er aan de hand is (geweest). Wat ging er mis bij woningcorporaties en hoe komt dat? Waarom is het zo lastig om overheidsdiensten te automatiseren? En waarom gaat er zoveel mis op het spoor en lukt het ook al niet om een trein te laten rijden tussen Amsterdam en Brussel?

Parlementaire onderzoeken helpen ons de wereld om ons heen te begrijpen. De commissie die onderzoek deed naar het ongeluk van de Hercules C130 op de vliegbasis Eindhoven verwoordde dat in 2000 als volgt: 'Rampzalige gebeurtenissen overkomen ons en zij veroorzaken grote schade en intens leed.' Het 'voorval etst (zich) in het geheugen van elke betrokkene en in het collectieve geheugen van de gemeenschap. Twee vragen blijven dan telkens zich herhalen: de vraag naar het waarom en de vraag naar het hoe? Mensen voelen wanhoop en onmacht'.¹ Een vliegtuigramp is natuurlijk iets anders dan een beleidsfiasco als een trein die niet werkt of een automatiseringsproject dat te duur wordt, maar in beide gevallen hebben we behoefte aan een verhaal en een duiding.

Juist omdat Kamerleden de tijd krijgen (en budget) om grondig onderzoek te doen en betrokkenen te horen of te laten getuigen, ontwikkelt de commissie in de openbaarheid beelden over wat er gebeurd lijkt te zijn en hoe dat komt. Die beelden (of delen daarvan) worden gedeeltelijk opgepakt door de pers en soms breed uitgemeten. De openbaarheid waarin de commissie werkt² en de beelden die de pers daarover aan ons doorgeeft, maken het de burger mogelijk om zelf tot een beeld en soms een standpunt te komen.

De drie lopende onderzoeken van de Tweede Kamer zijn de aanleiding voor dit boek. De enquête naar de woningcorporaties, het onderzoek naar ICT-projecten bij de overheid en de aanstaande enquête naar de Fyra. Omdat die onderzoeken een schat aan materiaal opleveren, gebruik ik veel van wat in de verhoren aan de orde is geweest. Toch is dit boek geen beschrijving van deze drie parlementaire onderzoeken. Het gaat in dit boek over de functies van parlementair onderzoek en de beeldvorming, de framing daarvan. De functies zeggen iets over waar het onderzoek toe dient, terwijl de beeldvorming van wat er gebeurd is, sterk samenhangt met hoe de commissie 'de feiten' presenteert. De beeldvorming in de belangrijkste landelijke dagbladen bleek een onverwachte 'bijvangst'; vaak proberen de dagbladen het verhaal persoonlijk te maken. Een belangrijke vraag is vervolgens of de functies en de beelden van de thans lopende onderzoeken met elkaar in overeenstemming zijn. In het afsluitende hoofdstuk betrek ik de stelling dat beleidsfalen niet erg is. Sterker nog, dat we dit als normaal moeten beschouwen. Dat helpt ons anders naar parlementair onderzoek te kijken en hopelijk minder nadruk te leggen op sommige functies van parlementair onderzoek.